

Uz knjigu *Historiografija u tranziciji* Drage Roksandića

MATKO GLOBAČNIK

U članku se analiziraju ogledi tiskani u knjizi Historiografija u tranziciji Drage Roksandića. Izlažu se razmatranja uz njezine metodološke i sadržajne iskorake s jedne strane, a s druge uvidi u njezino djelomično uklapanje i u dalje prevladavajuća "tranzicijska" obilježja hrvatske historiografije. Na kraju su predloženi mogući i poželjni pristupi kontroverzним i osjetljivim temama suvremene hrvatske povijesti putem kojih bi se mogli ostvariti daljnji iskoraci u njihovu istraživanju.

KLJUČNE RIJEČI: Drago Roksandić, hrvatska historiografija, tranzicija, moderna i suvremena hrvatska povijest, Srbi u Hrvatskoj

/

Kao bivši student, sadašnji doktorand i dugogodišnji suradnik profesora Drage Roksandića te član Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kojega je on utemeljio i dugi niz godina vodio, autor ovih redaka zahvalan je na ponuđenoj prilici da podijeli svoja razmatranja uz knjigu *Historiografija u tranziciji*. Radi se o zbirci raznovrsnih ogleđa pisanih u vremenskom rasponu od nekoliko desetljeća, koje je dobar dio profesionalnih povjesničara imao prilike čitati i upotrebljavati, ali će se s nekima takoreći i prvi put susresti jer, s obzirom na raznovrsnost tema u zbirci, zasigurno svi nisu padali u polje njihova profesionalnog istraživanja. Zbog toga je sasvim prirodno zaključiti da bi u stručnom osvrtu koji slijedi bilo nezahvalno upuštati se u analizu održivosti pojedinih interpretacija, faktografskih točnosti ili svjetonazorskih dosljednosti u ovoj poticajnoj knjizi. Njezina narav, zajedno s dugotrajnijim iskustvom suradnje s profesorom Roksandićem i, možda najvažnije, istraživanjem tema kojima se bave istraživači u okviru Centra, a koji je bio suorganizator predstavljanja knjige, potiče autora ovih redaka u jednome drugom pravcu. Naime, ovaj će osvrt

pokušati ukratko rasvijetliti autorovu metodologiju i ostvarene ali i buduće moguće pristupe u istraživanju tema koje su izložene u navedenoj knjizi, a koje su ponajviše prostorno i vremenski usmjerene na modernu i suvremenu hrvatsku povijest.

/ Historiografija obilježena hrvatskim iskustvom tranzicije

Svaki će bolji poznavatelj znanstvenog opusa profesora Drage Roksandića već u njegovim prvim značajnijim historiografskim ostvarenjima¹ nepogrešivo prepoznati prevladavajući utjecaj metodološkog pristupa škole Anala, a posebice obilježja njezine druge generacije. Ponajprije se pri tome misli na strukturalizam pod kojim se shvaća stvaranje modela socijalnih struktura kojima temelj čini ekonomska analiza dopunjena demografskim, kulturnim, mentalnim i psihoanalitičkim podacima,² zatim funkcionalizam koji obuhvaća istraživanje interakcije i međuovisnosti ekonomija, društava i civilizacija (*économies, sociétés, civilisations*) te, možda i najvažnije, serijalnu analizu (*analyse sérielle*), odnosno na egzaktnim matematičkim metodama utemeljeno istraživanje trendova u demografskim i ekonomskim promjenama.³ U korisnost ove potonje, iako doduše ne u dugome trajanju (*longue durée*), autor ovih redaka imao se prilike uvjeriti na primjeru koji se ne bi mogao opisati kao istraživački primamljiv, ali je u mnogo aspekata poučan, pa tako i sa stajališta interkulturnog dijaloga i ljudske empatije. Radi se o izradi baze podataka svih evidentiranih žrtava kotara Glina i Vrginmost, od početka 1941. do kraja siječnja 1942. godine, pod vodstvom profesora Drage Roksandića, koji je dugo vre-

- 1 Tu posebice mislim na (Roksandić, 1988), ali i na druge radove poput njegova magistarskog rada (Roksandić, 1982), tiskanog kao posebne studije pod naslovom "Bune u Senju i Primorskoj krajini (1719–1722)". Za cjelovitu bibliografiju radova profesora Drage Roksandića do 2007. godine vidi (Petrić, 2008), a za noviju biografiju vidi (Petrić, 2018).
- 2 O zalaganju za istraživanje ovih potonjih, u historiografiji na hrvatskoj (ali i svjetskoj) razini, poprilično zanemarenih aspekata (mentalnih i psiholoških) u povijesti vidi (Roksandić, 2018: 224).
- 3 (Harsgor, 1978: 3–5). Dakako, ne treba zanemariti niti druge utjecaje, pozitivne ili negativne, na Dragu Roksandića kao profesionalnog povjesničara, poput marksizma (doduše, u verziji škole Praxis) ili nove kulturne historije, ali niti to da su i oni, naravno, samostalno utjecali na samu školu Anala.

mena zagovarao stvaranje digitalne baze ratnih i poratnih žrtava. Privremeni rezultati spomenute baze uključeni su u ogled “Nezavisna Država Hrvatska u kotarevima Glina i Vrginmost”, objavljen u knjizi *Historiografija u tranziciji*.⁴

Ne bez razloga, upravo bremenite teme Drugoga svjetskog rata dominiraju u prvome dijelu knjige, pod naslovom “Na razmeđu prošle sadašnjosti, bliske prošlosti i suvremene povijesti”, jer s tim ratom “problematika ljudskih i građanskih prava korak po korak počinje dobivati međunarodnopravno, svjetsko pravo građanstva”.⁵ Kao čvrsta orijentacijska točka ovdje djeluju zaključci Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) i Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) o ravnopravnosti naroda u Jugoslaviji,⁶ a time i “bratstvu i jedinstvu” hrvatskog i srpskog naroda u Hrvatskoj.⁷ Prema njima se procjenjuju događaji iz osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća, pa tako i raspad Jugoslavije koji se odvio “u sferi tabua”, odnosno osjetljivih tema, poput nacionalnog pitanja koje je komunistička elita proskribirala radi opstanka “Titove” Jugoslavije,⁸ za tim sukob između Hrvata i hrvatskih Srba u Domovinske ratu⁹ te politika “hrvatske pomirbe” Franje Tuđmana.¹⁰

Ove teme otvaraju jedan drugi tematski kompleks u kojemu se također ogleda utjecaj analističkog strukturalizma kojima su u temelju i rezultati istraživanja kulturne historije, a koji se proteže i na sljedeća dva dijela knjige, s naslovima “Od traume do tragedije” i “Kulturne politike između politike

4 Za navedene privremene rezultate istraživanja dodatno vidi (Roksandić, 2018j: 194–196); (Globačnik, 2019: 104). Kao primjer Roksandićeve zagovaranja stvaranja digitalne baze podataka svih ratnih i poratnih žrtava vidi (Roksandić, 2018f: 95).

5 Ibid., 91.

6 Državni arhiv u Zagrebu (dalje: DAZG), HR-DAZG-853; Ivan Ribar (dalje: IR), kutija 3, br. 362, str. 1. Dakako, “istinska demokracija” koja se spominje u citiranome izvoru, a čiji se puni navod daje dalje u tekstu, s obzirom na realnost poslijeratne Jugoslavije u stisku Komunističke partije Jugoslavije (KPJ), mogla je biti samo iluzija. Roksandić ističe da je sama “Titova” Jugoslavija bila “velika povijesna iluzija, koja bez tabuiziranja nije mogla ni postojati” (Roksandić, 2018d: 77). Kako je već spomenuto, ostavljam po strani kompleksnije pitanje (što je prirodno pod upitnikom s obzirom na veliki vremenski raspon objavljivanja) konzistentnosti članaka pisanih devedesetih godina s onima nastalima kasnijih desetljeća, koji su zajedno tiskani u ovoj zbirci ogleda.

7 Roksandić, 2018h: 134.

8 Roksandić, 2018d: 77–78.

9 Roksandić, 2018c: 30–32, 37.

10 Roksandić, 2018e: 80–81.

i kulture”. Radi se, naime, o kontrastiranom prikazu strategije ustaškog pokreta i jugoslavenskog komunizma prema međunacionalnim odnosima¹¹ te na području kulturne politike u Hrvatskoj.¹² Nema nikakve dvojbe da je ustaška politika prema hrvatskim Srbima bila veliki i neizbrisivi zločin protiv čovječnosti, iako se Roksandić razumljivo odbija upuštati u banalizacije poput, primjerice, poistovjećivanja logora Jasenovca i Auschwitza u svim aspektima,¹³ a upozorava i na tendencije prema nepravdnoj osvetti u Narodnooslobodilačkom pokretu, koje se toliko bojao i jedan Miroslav Krleža.¹⁴

U takvu su kontekstualnom okviru opisani pojedini važni događaji koji se tiču povijesti Srba u Hrvatskoj. Oni su selekcijom i rasporedom izabranih ogleđa tiskanih u knjizi ponajprije prikazani kao pasivni objekti povijesnih procesa i događaja, dobrim dijelom uvjetovanih “graničnim” položajem Hrvatske,¹⁵ počevši od imperijalnih pretenzija diktiranih geopolitičkim interesima i vojnom strategijom¹⁶ te modernizacijom,¹⁷ a zatim, u 20. stoljeću, suprotstavljenim radikalnim ideologijama¹⁸ i najnovijim nacionalno-integracijskim procesima od Hrvatskoga proljeća do Domovinskoga rata.¹⁹ Iako takav način povijesnog prikaza ima svoje dublje povijesne korijene koji sežu upravo u razdoblje početka moderne povijesti (tzv. *Sattelzeit*), on je i sâm uvjetovan bipolarnom slikom u hrvatskoj politici posljednjih desetljeća, dakle, upravo trenutnim razdobljem hrvatske tranzicije.

Naime, prevladavajuća binarna situacija dviju strana, sa svojim interpretacijama prošlosti u hrvatskoj politici posljednjih desetljeća preuzela je, nadogradila ili, pak, stvorila vlastite kanone povijesnog istraživanja 20. stoljeća, koji u nekim svojim dijelovima nisu međusobno isključivi, ali na koje se

11 Roksandić, 2018h: 119–136; Roksandić, 2018j: 161–201; Roksandić, 2018k: 202–219.

12 Roksandić, 2018g: 98–118; Roksandić, 2018m: 243–261; Roksandić, 2018n: 262–280; Roksandić, 2018o: 281–358. Za cjelovitu knjigu o ovoj potonjoj temi kongresa u Topuskom 1944. godine vidi Roksandić i Maligec, 2016.

13 Roksandić, 2018k: 216.

14 Roksandić, 2018o: 329; Roksandić, 2018m: 280.

15 Roksandić, 2018i: 138–140; Roksandić, 2018t: 408–411.

16 Roksandić, 2018l: 220–230; Roksandić, 2018v: 437–460.

17 Roksandić, 2018u: 419–436; Roksandić, 2018z: 461–472.

18 Roksandić, 2018a: 15; Roksandić, 2018b: 20; Roksandić, 2018f: 94–95; Roksandić, 2018h: 121; Roksandić, 2018j: 161–201; Roksandić, 2018k: 202–219.

19 Roksandić, 2018c: 30–32, 35–37; Roksandić, 2018d: 75, 77; Roksandić, 2018e: 87. Usporedi i Roksandić, 1996.

koncentrira većina historiografije. U jedan kanon neizostavno spada (uvjetno rečena) progresivna tradicija kojoj su među najistaknutijim predstavnicima Josip Broz Tito i Miroslav Krleža, a u drugi, nacionalni (također uvjetno rečeno), pravaška tradicija koju reprezentativno u historiografiji zastupa u najnovije vrijeme, primjerice, Ivo Pilar. Takve kanone, čijoj isključujućoj dominaciji nije izbjegla niti Roksandićeva knjiga *Historiografija u tranziciji*, uvijek je vrijedno, pa i potrebno dodatno istraživati, ali je postala činjenica da su oni počeli marginalizirati i iskrivljavati u prošloj zbilji prevladavajuće i time najrelevantnije aktere hrvatske povijesti 20. stoljeća. Na Prokrustovoj postelji sukobljenih ideologija u Drugome svjetskom ratu i suvremenih nacionalnih interesa danas se ocjenjuju postupci toliko različitih čimbenika poput Hrvatsko-srpske koalicije, kojoj je pripadao Frano Supilo, Jugoslavenski odbor Ante Trumbića, Samostalna demokratska stranka Svetozara Pribićevića, međuratna Hrvatska seljačka stranka Vladka Mačeka²⁰ i Demokratska stranka kojoj je pripadao utjecajni hrvatski političar obje polovine 20. stoljeća, a danas posve zanemareni Ivan Ribar. O ovim “glasovima” liberalne desnice i ljevice, od kojih su navedeni samo malobrojni, a koji su možda i najpozvaniji govoriti o hrvatsko-srpskim odnosima u hrvatskoj modernoj i suvremenoj povijesti,²¹ piše se malo i nekvalitetno, često

20 Kao presudan, ali (historiografski uzorno) nedovoljno obrađivan političar hrvatske politike 20. stoljeća, Vladko Maček i danas je predmet kontroverzi zbog svojega držanja u Travanjskom ratu 1941. godine. Usporedi o tomu (Boban, 1974: 11, 413); (Krizman, 1983: 386). Za novije različite ocjene spomenute problematike usporedi (Roksandić, 2018j: 166); (Globačnik, 2019: 95–96).

21 DAZG, IR, kutija 5, br. 442, “Hrvati i Srbi u Hrvatskoj, 1944.” (Ribar, 1939). Ovdje se, nadovezujući se na tematiku AVNOJ-a kao legitimacijskog temelja antifašističkog Narodnooslobodilačkog pokreta, a time i suvremene hrvatske povijesti od Drugoga svjetskog rata nadalje, može uzeti jedan (ortografski ispravljen) primjer kao ilustraciju (s obzirom na tadašnje i kasnije događaje) kompleksne tematike spomenutoga razdoblja u međunarodnom kontekstu. DAZG, IR, kutija 3, br. 362, “Koncept za plebiscit 1944/45”, str. 1: “U deklaraciji drugog zasjedanja AVNOJ-a održanog od 29. XI. 1943. u Jajcu (...) konstatirano je: da narodi Jugoslavije s radošću prihvataju i pozdravljaju odluke Moskovske konferencije predstavnika vlade S.S.R.-a, V. Britanije i S.A.D.-a koje svima narodima obezbjeđuju pravo, da sami po slobodno izraženoj volji riješe pitanje svog unutarnjeg državnog uređenja, da su te odredbe od najveće važnosti i za narode Jugoslavije, koji su svojom upornom oslobodilačkom borbom pokazali svoju volju i spremnost, da svoju zajedničku otadžbinu sami izgrade na novim temeljima istinske demokracije i ravnopravnosti naroda.” Na takvim je premisama bio sagrađen i (u konačnici iznevjereni) idealizam mnogih poput Ribara, pri čemu se po strani ostavlja pitanje određene vrste samoobmane zagovornika liberalne demokracije. Vidi “Ustav će donijeti svi narodi i svi građani Jugoslavije preko Ustavotvorne skupštine i najširim demokratskim učestvovanjem u diskusiji o Ustavu”, *Vjesnik* (Zagreb), 29. 11. 1945., 3.

omalovažavajući ili apologetski.²² Razlog je upravo u tomu što se oni mjere prema poraženim, odnosno pobjedničkim nacionalno-integracijskim procesima 20. stoljeća, umjesto da se radi o uzajamnom odnosu u kojemu bi se i ti procesi također mjerili prema svojim zastupnicima.²³ Imajući u vidu isti uzrok nerazvijenosti hrvatske historiografije, koji i danas upravlja ljudskim resursima te je nesposoban ili iz različitih razloga nevoljan prepoznati kvalitetne ljudske potencijale i stvoriti održivi sustav njihove prikladne angažiranosti, a k tomu je i posve slijep za njihovu malobrojnost i krhkost,²⁴ ostaje samo slaba nada da će spomenute teme kritički, nepristrano te (arhivski, sadržajno i metodološki) temeljito i minuciozno u budućnosti biti istražene. Bez toga, međutim, neće biti hrvatskog društva koje bi bilo otvoreno i raznoliko te time i sposobno za kvalitetan suživot u europskoj i svjetskoj zajednici naroda. U cilju toga da srpski narod u Hrvatskoj u radovima profesora Drage Roksandića ipak ne bi bio shvaćen samo kao pasivni objekt, već i aktivni subjekt povijesnih procesa i događaja, što je postalo kontroverzna tema, šteta je što u ovu zbirku nisu uključeni neki od njegovih oglada koji se tiču obitelji Desnica, inače dostupni u integralnom obliku u knjizi *Iluzije slobode*.²⁵ “Desničini susreti” program su interdisciplinarnih znanstvenih rasprava s područja humanističkih i društvenih znanosti, koji se redovito održavaju od 2005. godine, a u posljednjih deset godina Centar za komparativnohistorijske i interkulturne studije svake godine izdaje zbornike s održanoga znanstvenog skupa.²⁶ Na primjeru obitelji Desnica odražava se kompleksnost situacije u kojoj su se u 20. stoljeću našli oni Srbi iz Hrvatske koji su imali znatnog utjecaja na politički i kulturni život

- 22 Rijetki izuzetak u tomu je Ivan Meštrović, o kojemu postoji za hrvatsku historiografiju neobično temeljita biografija, ali upravo zato što nije toliko cijenjen kao politička figura, već kao umjetnik u svjetskim razmjerima. Vidi (Kečkemet, 2009).
- 23 Jedna je od rijetkih prilika, kada se (iako često usputno) piše o marginaliziranim političarima izvan prevladavajućih kanona, priređivanje njihovih izabranih spisa za tisak. Za takve radove na primjeru Ive Tartaglie vidi (Jakir i Machiedo-Mladinić, 2013); (Jakir i Buljan, 2016).
- 24 Roksandić, 2018lj: 235–242.
- 25 U četvrtom dijelu zbirke *Historiografija u tranziciji* pod naslovom “(Be)smisao identiteta” (str. 365–403) uključeni su, među ostalim, ogleđi o Nikoli Tommaseu (Roksandić, 2018p) i Savi Mrkalju (Roksandić, 2018r). Međutim, i povijesne ličnosti o kojima je tu riječ shvaćene su kao objekti povijesnih procesa, i to nacionalnoideoloških, odnosno modernizacijskih. Za Iluzije slobode vidi (Roksandić, 2017b).
- 26 O povijesti “Desničinih susreta” vidi (Roksandić, 2008: 255–282). Za noviji, ali vrlo kratki sažetak vidi Matko Globačnik, “Desničini susreti – mjesto susreta baštine i suvremene znanosti”, @rhivi 1/2 (2017), 38..

svoje domovine. Istina, u njima je Roksandić pozivao i druge istraživače da pišu o književnim aspektima opusa Vladana Desnice ili politici unitarističkog jugoslavenstva njegova oca Uroša,²⁷ ali je i sâm sistematski istraživao, primjerice, intelektualne i kulturnohistorijske implikacije Vladanova djelovanja.²⁸ Također se upustio i u obradu kontroverzne ličnosti kakav je bio Boško Desnica,²⁹ o kojemu sačuvani izvori iz međuraća svjedoče ljubav prema Dalmaciji i brigu za njezinu baštinu u čemu je surađivao s Mihovilom Abramićem, ravnateljem Arheološkoga muzeja u Splitu.³⁰ Boško Desnica brinuo se za dalmatinsku povijesnu baštinu do samoga kraja Kraljevine Jugoslavije,³¹ a njegovi neprimjereni postupci poslije 1938. godine i posebice u teškim okolnostima poslije fašističke okupacije 1941. godine trebali bi biti predmet daljnjih temeljitih povijesnih istraživanja.³² Sa zanemarenom i osjetljivom temom Srba u Dalmaciji tijekom 20. stoljeća, koja tek čeka svoje ozbiljne istraživače, zatvara se tematski krug ovoga osvrta. Nadovezujući se na baštinu AVNOJ-a i ZAVNOH-a, koja dominira u prvome dijelu knjige *Historiografija u tranziciji*, može se upozoriti na to da neki izvori već u kolovozu 1941. godine svjedoče o privrženosti barem dijela dalmatinskih Srba za Narodnooslobodilački pokret čak i u područjima poput Knina.³³ Time i oni postaju aktivni sudionici sudbonosnih povijesnih događaja te sudrugovi Hrvata u toj povijesnoj “kolijevci hrvatske države”, koja je, kako je dobro poznato, dala tolike žrtve za Narodnooslobodilački pokret.

27 Vidi, primjerice, (Bakić, 2015: 235–257); (Pilić, 2015: 259–283); (Buljan, 2015: 285–305).

28 Za rezultate Roksandićeva istraživanja o Vladanu Desnici vidi (Roksandić, 2011); (Roksandić, 2013); (Roksandić, 2014); (Roksandić, 2015); (Roksandić i Cvijović Javorina, 2015); (Roksandić, 2016). Ovi su ogleđi, kako je rečeno, zajedno s onima o Urošu i Bošku Desnici, sakupljeni u (Roksandić, 2017b).

29 Roksandić, 2017c: 283–296.

30 Arhiv Arheološkog muzeja u Splitu (dalje: AAMST), Ostavština Mihovila Abramića (dalje: MA), “Boško Desnica Mihovilu Abramiću, s. a.” Radi se o pismu bez prvoga dijela, u kojemu Boško Desnica obavještava Abramića o neregistriranom iskopavanju groba uskočkog vođe iz 17. stoljeća, Ilije Smiljanića.

31 AAMST, MA, “Boško Desnica Mihovilu Abramiću, 5. 7. 1937.” Vidi i, primjerice, Boško Desnica, “Dalmacija u memoarima Carla Gozzi”, *Novo doba*, br. 319, 25. 12. 1939., 15; Boško Desnica, “Arhivski pabirci”, *Novo doba*, br. 70, 24. 3. 1940., 7; Boško Desnica, “Zidanje Opuzena”, *Novo doba*, br. 307, 25. 12. 1940., 15.

32 L. Čoralić, “Desnica, Boško”, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. III. Za kritiku ovoga članka vidi Drago Roksandić, *Iluzije slobode*, 200.

33 Državni arhiv u Splitu, HR-DAST-438: Pokrajinski komitet Komunističke partije Hrvatske za Dalmaciju, kutija 24, KP-24/7, kolovoz 1941.

/ Zaključak

Knjiga *Historiografija u tranziciji*, zbirka raznovrsnih oglada koji se tiču hrvatske (rano)moderne i suvremene povijesti, povezana je utemeljenim metodološkim pristupom u kojemu je svoj “zanat povjesničara” (Marc Bloch) izučio profesor Drago Roksandić. Ona svjedoči o njegovoj erudiciji i sposobnosti da vjerodostojno radi kako na afirmiranim, tako i na osjetljivim te kontroverznim temama moderne i suvremene hrvatske povijesti. Iako nije, a i ne treba nužno biti oslobođena uspostavljenih kanona hrvatske historiografije ovoga “tranzicijskog” vremena, na njezinu će primjeru svaki stručnjak i zainteresirani čitatelj moći nepristrano vrednovati postignuća hrvatske historiografije, ali će u njoj i naći mnogo poticajnih tema, razmišljanja i tvrdnji, koje će ga, po mogućnosti, odvesti prema novim pravcima i iskoracima u njihovu daljnjem istraživanju.

/ Bibliografija

1. Arhivski izvori

- 1.1. Arhiv Arheološkoga muzeja, Split
Ostavština Mihovila Abramića
1. 2. Državni arhiv, Split
Fond 438: Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju
1. 3. Državni arhiv, Zagreb
Fond 853: Ivan Ribar

2. Periodika

@rhivi (Zagreb)
Novo doba (Split)
Vjesnik (Zagreb)

3. Literatura

3.1. Članci i poglavlja

Bakić, D. 2015. Prilog za biografiju: politička karijera Uroša Desnice u vremenu iskušenja (1919 — 1941), u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 235—257.

Buljan, M. 2015. Uroš Desnica i Narodna radikalna stranka u Splitu 1920-ih prema splitskoj periodici, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014*. Centar

za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 285—305.

Harsgor, M. 1978. Total History: The Annales School. *Journal of Contemporary History*, 13: 1—13.

Petrić, H. 2008. Živjeti “Triplex Confinium” – Biografija i bibliografija prof. dr. sc. Drage Roksandića. (U povodu 60. godine rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića). *Ekonomika i ekohistorija* 4: 151—231.

Petrić, H. 2018. U povodu odlaska u mirovinu – prof. dr. sc. Drago Roksandić. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 50: 49—57.

Pilić, Š. O agrarnom pitanju u međuratnoj Dalmaciji i radovima dr. Uroša Desnice, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 259—283.

Roksandić, D. 1982. Bune u Senju i Primorskoj krajini (1719 — 1722). *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 15: 33—106.

Roksandić, D. 2008. O Vladanu Desnici i ‘Desničnim susretima’, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Desničini susreti 2005. — 2008. Zbornik radova*. Filozofski fakultet u Zagrebu: Plejada. 2008. Zagreb: 255—282.

Roksandić, D. 2011. “...pisac uvijek ima upravo onoliko slobodu stvaranja koliko sam sebi dozvoli...”. Civilna kultura Vladana Desnice poslije 1945. godine, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Desničini susreti 2010. Zbornik radova*, Filozofski fakultet u Zagrebu: Plejada, 2011. Zagreb: 18—30.

Roksandić, D. 2013. Ratni dani Vladana Desnice, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Intelektualci i rat 1939. — 1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012.*, d. II. Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: 529—555.

Roksandić, D. 2014. Vladan Desnica, intelektualac danas, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Intelektualac danas. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2013*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Plejada. Zagreb: 197—209.

Roksandić, D. 2015. Vladan Desnica i *Magazin Sjeverne Dalmacije*: književnik i nemoć tradicije, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014.*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 259—283.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina. 2015. Splitske adrese Vladana Desnice, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014*. Centar za komparativnohisto-

rijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 361—365.

Roksandić, D. 2016. “Kud koje žure brzi kraci / a vode svi u bespuće”: Vladan Desnica u Splitu od 1935. do 1941. godine, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Split i Vladan Desnica 1918. — 1945.: Umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2015.*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb: 415—458.

Roksandić, D. 2017c. Vladan Desnica i *Istorija kotarskih uskoka* Boška Desnice, u: Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur). *Hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam danas. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Desničini susreti 2016.*. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije: Institut za književnost i umetnost u Beogradu: FF press. Zagreb: 283—296.

Roksandić, D. 2018a. Historijski revizionizam i/ili južnoslavenske historiografije poslije raspada Jugoslavije, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 11—16.

Roksandić, D. 2018b. Povijesno sjećanje ili povijesni zaborav? Prilozi raspravi o političkoj kulturi u Srbiji, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 17—24.

Roksandić, D. 2018c. O manjinskom legitimitetu i legalitetu: Srbi u Hrvatskoj između lojalnosti, neposlušnosti i pobune (1989. — 1990.), u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 25—59.

Roksandić, D. 2018d. Nacionalni sukobi u Titovoj Jugoslaviji – tabu?, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 60—78.

Roksandić, D. 2018e. Diskursi hrvatskog antifašizma i izazovi povijesnog pamćenja i zaborava, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 79—88.

Roksandić, D. 2018f. Pamćenje i kultura povijesnog mišljenja – baština hrvatskog antifašizma 1945. — 2005., u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 89—97.

Roksandić, D. 2018g. Ustanak u Hrvatskoj ljeti 1941. godine: kultura ili kulture pamćenja od 1945. do 1991. godine, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 98—118.

Roksandić, D. 2018h. “Bratstvo i jedinstvo” u političkom govoru jugoslavenskih komunista 1919. — 1945. godine, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 119—136.

Roksandić, D. 2018i. Jugoslavenstvo prije stvaranja Jugoslavije, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 137—157.

- Roksandić, D. 2018j. Nezavisna Država Hrvatska u kotarevima Glina i Vrginmost (travanj 1941. – siječanj 1942.): prostorne i vremenske logike nasilja, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 161–201.
- Roksandić, D. 2018k. O tragediji, traumi i katarzi: Srbi u jasenovačkom logoru, 1941. – 1945. godine, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 202–219.
- Roksandić, D. 2018l. Prvi svjetski rat – povijest mržnje u Jugoistočnoj Europi?, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 220–230.
- Roksandić, D. 2018lj. “O stanju humanističkih znanosti u Istočnoj i Srednjoj Europi”, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 235–242.
- Roksandić, D. 2018m. Krležina Enciklopedija Jugoslavije između euroskepticizma i euronormativizma, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 243–261.
- Roksandić, D. 2018n. Zagrebački Filozofski fakultet u revolucionarnoj tranziciji (1945. – 1948.), u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 262–280.
- Roksandić, D. 2018o. Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske (Topusko, 25. – 27. lipnja 1944.): između ‘mjesto pamćenja’ i kritičke refleksije, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 281–358.
- Roksandić, D. 2018p. Nikola Tommaseo (1802. – 1874.) u povijesnoj perspektivi: hrvatske i srpske kulturne i nacionalnoideološkijske aproprijacije, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 367–378.
- Roksandić, D. 2018r. Sava Mrkalj, zagrebački eminens, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 379–392.
- Roksandić, D. 2018s. Gerasim Zelić – Homo Mediterraneus?, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 393–403.
- Roksandić, D. 2018t. Hrvatska i europska Njemačka, s nadom, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 407–418.
- Roksandić, D. 2018u. Kontroverze o njemačkoj kulturnoj orijentaciji u hrvatskom narodnom preporodu: njemački jezik u hrvatskoj svakodnevnici (1835. – 1848.), u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 419–436.
- Roksandić, D. 2018v. Hrvatska vojna krajina u austrijskoj i francuskoj geostrategiji (1780. – 1815.): usporedba, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 437–460.
- Roksandić, D. 2018z. “Prosvijećena” modernizacija i tolerancija u Habsburškoj Monarhiji u 18. stoljeću: problemi pristupa – konfliktni koncepti i kontradiktorne prakse, u: Drago Roksandić, *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”. Zagreb: 461–472.

3.2. Knjige i zbornici

Boban, Lj. 1974. *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928 — 1941. Iz povijesti hrvatskog pitanja*. Knjiga I—II. Školska knjiga. Zagreb.

Globačnik, M. 2019. *Vrijeme ideoloških kolebanja. Komunistička partija Jugoslavije u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od Travanjskog rata do napada nacističke Njemačke na Sovjetski Savez*. Plejada: Centar za komparativno-historijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Jakir, A., N. Machiedo-Mladinić (ur.). 2013. *Izabrani spisi Ive Tartaglie*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. Split.

Jakir, A., M. Buljan, (ur.). 2016. *Ivo Tartaglia: političar i intelektualac. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa "Ivo Tartaglia i njegovo doba" održanog od 23. do 24. rujna 2013. godine u Splitu*. Književni krug. Split.

Kečkemet, D. 2009. *Život Ivana Meštrovića*. Svezak I—II. Školska knjiga. Zagreb.

Krizman, B. 1983. *Ante Pavelić i ustaše*. Globus. Zagreb.

Ribar, I. 1939. *Hrvatsko-srpski odnosi u prošlosti*. Izdavačka zadruha politika i društvo S.O.J. Beograd.

Roksandić, D. 1988. *Vojna Hrvatska: La Croatie militaire. Krajiško društvo u Francuskom carstvu (1809 — 1813)*. Knjiga I—II. Školska knjiga. Zagreb.

Roksandić, D. 1996. *Protiv rata. Prilozi povijesti iluzija*. Prosvjeta. Zagreb.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina, (ur.). 2008. *Desničini susreti 2005. — 2008. Zbornik radova*. Filozofski fakultet u Zagrebu: Plejada.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina, (ur.). 2011. *Desničini susreti 2010. Zbornik radova*. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu: Plejada.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina (ur.). 2013. *Intelektualci i rat 1939. — 1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012. Dio II*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina (ur.). 2014. *Intelektualac danas. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2013*. Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Plejada. Zagreb.

Roksandić, D., I. Cvijović Javorina, (ur.). 2015. *Vladan Desnica i Split 1920. — 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014*. Zagreb: Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu: FF Press. Zagreb.

Roksandić, D., (ur.). 2017a. *Hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam danas. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Desničini susreti 2016*. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije: Institut za književnost i umetnost u Beogradu: FF Press. Zagreb.

Roksandić, D., V. Filipčić Maligec. 2016. *Kultura hrvatskog antifašizma. Prvi kongres*

kulturnih radnika Hrvatske (*Topusko*, 25. — 27. lipnja 1944.). *Između "mjesta pamćenja" i kritičke refleksije*. Zagrebačka naklada: Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Roksandić, D. 2017b. *Iluzije slobode*. Ogleđi o Vladanu Desnici. Politička kultura. Zagreb.

Roksandić, D. 2018. *Historiografija u tranziciji*. Srpsko kulturno društvo "Prosvjeta". Zagreb.

3.3. Leksikoni

Macan, T., gl. ur. 1993. *Hrvatski biografski leksikon*. Svezak III. Jugoslavenski leksikografski zavod. Zagreb.

MATKO GLOBAČNIK

On Drago Roksandić's book *Historiografija u tranziciji*

Summary

This article analyzes the essays published in Drago Roksandić's book *Historiografija u tranziciji*. The author exposes his considerations concerning its breakthroughs in methodology and content on the one side, and on the other insights into its partial affinity to still dominant "transitional" characteristics of Croatian historiography. In conclusion, the author suggests possible and desirable approaches to controversial and sensitive topics of contemporary Croatian history, which could achieve further breakthroughs in future research on this matter.

KEYWORDS: *Drago Roksandić, Croatian historiography, transition, modern and contemporary Croatian history, Serbs in Croatia*